

I E T E I K U M I

STRĀDĀJOT AR CILVĒKIEM, KURI
ATGRIEŽAS NO IESLODZĪJUMA VIETĀM,
LAI VEICINĀTU VIŅU INTEGRĀCIJU
DARBA TIRGŪ

Rokasgrāmatas galvenā redaktore: Irēna Brinteniece

Zinātniskais konsultants: Dr.iur., asociētais profesors Vitolds Zahars

Rokasgrāmatas autori: Ina Behmane, Iveta Eniņa, Aija Saldovere, Maruta Sējēja, Naira Šķone, Eva Šķubure, Daiga Zipeva-Biumane

Izdevums sagatavots Sabiedrības integrācijas fonda atbalstītā projekta „**Pētījums: Ieteikumi nodarbinātības veicināšanai no ieslodzījuma vietām atbrīvotām personām Kurzemes plānošanas reģionā**”.

Rokasgrāmatā paustais viedoklis atspoguļo autoru uzskatus un atbilst Valsts probācijas dienesta viedoklim

Korektore: Aija Tukiša

Valsts probācijas dienests, 2006

S A T U R S

Ievads	4
Pārskats par pētījumu.....	5
1. Problēmu atspoguļojums.....	5
2. Iespējamie risinājumi	8
3. Nobeigums.....	14
Recenzija	16
Izmantotā literatūra	18

IEVADS

Latvijā ik gadu no ieslodzījuma vietām tiek atbrīvotas ap 2500 personas. Pēdējo piecu gadu laikā Kurzemes reģionā no ieslodzījuma ir atgriezies 1671 cilvēks.

Iznākot brīvībā, sodu izcietušām personām bieži vien nav dzīvesvietas, arī ilgstoša izolācija un depresīvā vide ieslodzījuma vietās radījusi problēmas, kas traucē atbrīvotajiem adaptēties normālā dzīvē un veiksmīgi integrēties sabiedrībā. Ļoti būtiska problēma ir nodarbinātība. Saskaņā ar Valsts policijas datiem vidēji tikai 30% iekārtojas darbā vai sāk apmeklēt mācību iestādes.

Pēc Ieslodzījuma vietu pārvaldes datiem apmēram 5% no kopējā ieslodzīto skaita ieslodzījuma vietās apgūst vispārējo izglītību, profesionālajā izglītībā iesaistīti 5,5%. Lai arī daļa notiesāto ieslodzījuma vietās tiek nodarbināti (aptuveni 7%), tas nedod iespēju saņemt profesionālās kvalifikācijas izglītības dokumentu vai cita veida apliecinājumu par profesionālajām prasmēm, kas atvieglotu iekļaušanos darba tirgū pēc atbrīvošanās. Varam secināt, ka no ieslodzījuma vietām atbrīvojušos personu profesionālā sagatavotība ir vai nu pirms soda izciešanas laika līmenī, vai samazinājusies, un tas kavē viņu iekļaušanos darba tirgū. Ir nepieciešams noskaidrot prasmju līmeni un atbilstību esošajam darba tirgum.

Trešo gadu Latvijā darbojas Valsts probācijas dienests, kas koordinē postpenitenciārās palīdzības sniegšanu cilvēkiem, kuri atgriežas no ieslodzījuma vietām. Nozīmīga loma sociālās rehabilitācijas un reintegrācijas pasākumos ir arī pašvaldībām un to sociālajiem dienestiem. Tādēļ 2005. gadā Valsts probācijas dienesta Saldus teritoriālā struktūrvienība vienojās ar Kurzemes reģiona rajonu pašvaldībām par projekta „Pētījums: Ieteikumi nodarbinātības veicināšanai no ieslodzījuma atbrīvotām personām Kurzemes plānošanas reģionā” realizāciju. To atbalsta Eiropas Sociālais fonds, līdzfinansē Valsts probācijas dienests un Kurzemes reģiona pašvaldības.

Pētījuma rezultāti ir atspoguļoti šajā rokasgrāmatā.

Kam ir domāts šis materiāls?

Rokasgrāmatas mērķauditorija ir speciālisti, kuri savā ikdienas darbā tiekas ar cilvēkiem, kuri atgriežas no ieslodzījuma vietām. Tie ir Valsts probācijas dienesta amatpersonas, sociālo dienestu speciālisti un nevalstisko organizāciju pārstāvji.

Veidojot materiālu, centāties akcentēt problēmas un iespējamus risinājumus darbā ar cilvēkiem, kuri atgriežas no ieslodzījuma vietām.

PĀRSKATS PAR PĒTĪJUMU

Problēmu atspoguļojums

Ir trīs galvenās sociālās problēmas, ar kurām sastopas cilvēki pēc atbrīvošanās no ieslodzījuma:

- pastāvīgas dzīves vietas trūkums;
- nepietiekama izglītība;
- grūtības atrast prasmēm un veselības stāvoklim atbilstošu darbu.

Iznākot no ieslodzījuma vietas, sodu izcietušai personai bieži vien nav dzīvesvietas, jo iepriekšējā nav saglabājusies vai arī ģimene nevēlas viņu pieņemt. Ilgstoša izolācija rada papildus problēmas, kas traucē bijušo ieslodzīto adaptēties likumpaklausīgā dzīvē un veiksmīgi integrēties sabiedrībā. Nelietderīga laika pavadīšana noved pie personības degradācijas, kas veicina recidīvu un apdraud sabiedrības drošību. Šī segregācija jeb personu grupu nošķiršana un sociālo iemaņu zaudēšana, kā arī samērā zemais izglītības līmenis ir par iemeslu sodu izcietušo personu vājai konkurencei darba tirgū.

Ir izzinātas nodarbinātības iespējas Kurzemes reģionā, noskaidrotas galvenās problēmas, kas kavē nodarbinātības veicināšanu no ieslodzījuma vietām atbrīvotām personām. Aptaujāti 101 bijušais ieslodzītais, 51 darba devējs un 50 darba kolēģi.

1. Nozīmīgākās sociālās problēmas saistītas ar

- *pastāvīgas dzīvesvietas trūkumu,*
- *sociālo prasmju nepietiekamību un nespēju adaptēties, pielāgoties pārmaiņām un iekļauties sociālajā vidē,*
- *sabiedrības un tuvinieku negatīvo attieksmi,*

- *izglītības trūkumu,*
- *nespēju iekļauties darba tirgū,*
- *pilnvērtīgas, visu aptverošas informācijas nepieejamību.*

Atgriežoties iepriekšējā dzīvesvietā pēc atbrīvošanās no ieslodzījuma, persona nonāk sociālo problēmu priekšā. Bieži vien dzīvesvieta nav saglabājusies, arī pašvaldība nevēlas, lai bijušais ieslodzītais deklarētos viņu teritorijā. Ja arī ierāda kādu apdzīvojamo platību, tai nepieciešams remonts, bet tam nav līdzekļu, tāpat īrei un komunālajiem maksājumiem. To apstiprina 40% aptaujāto. Tāpēc viņi dzīvo, kur pagadās – pie paziņām, patversmē u.c.

Bieži vien arī tuvinieki nevēlas viņus pieņemt ģimenē, viņu attieksme ir negatīva; to atzīst 16% bijušo ieslodzīto, kuri piedalījās aptaujā. Sabiedrības attieksme pret bijušajiem ieslodzītiem ir negatīva – tā liecina 47% aptaujāto.

Problemātiski ir saņemt profesionāla psihologa bezmaksas palīdzību, kas īpaši nepieciešama sākuma posmā. Praktiski tā nav pieejama.

Lielai daļai bijušo ieslodzīto ir veselības problēmas. 4% aptaujāto ir hroniskas saslimšanas (tuberkuloze, C hepatīts u.c.). Aptauja liecina, ka nav iespēju saturīgai, aktīvai brīvā laika pavadīšanai. Populārākais veids, kā pavadīt laiku, ir televizora skatīšanās kopā ar paziņām vai draugiem. Tā dara 50% aptaujāto. Trešdaļa klausās mūziku radio, kasetēs un diskos. 31% lasa laikrakstus, izklaidējošu literatūru, bet 33% vienkārši brīvajā laikā lieto alkoholiskos dzērienus. Nedara neko – 28%. Tikai 7% bijušo ieslodzīto brīvajā laikā ceļo, sporto, makšķerē, spēlē biljardu u.c.

Pēc aptaujas rezultātiem redzams, ka 2/3 aptaujāto bijušo ieslodzīto ir problēmas atrast pastāvīgu algotu darbu. Puse no viņiem uzskata, ka piedāvātais darbs ir zemu apmaksāts. Puse aptaujāto atzīst, ka grūtības atrast darbu ir iepriekšējās sodāmības dēļ. 24% nevar atrast darbu savā specialitātē, viņi nav ieguvuši informāciju par pārkvalifikācijas iespējām. Nopietna problēma – nepietiekams izglītības līmenis. 67% no aptaujātajiem ir nepabeigta pamatizglītība, 24% – nav specialitātes.

Iznākot no ieslodzījuma, ļoti būtiska problēma ir **informācijas trūkums**. Aptaujātie atzinuši, ka informāciju par iespējamo sociālo palīdzību guvuši no bijušajiem ieslodzītajiem. 4/5 aptaujāto zinājuši, ka pašvaldību sociālie dienesti nodrošina ar pirmo naudas pabalstu, trūcīgas personas statusa piešķiršanu, dokumentu noformēšanu un sakārtošanu u.c.

Patiesībā sākumā vienīgais iztikas avots šiem cilvēkiem ir vienreizējais sociālais pabalsts līdz pirmās darba algas saņemšanai.

Ir informācija par Valsts probācijas dienesta atbalstu, bet mazāk zināms par NVO, reliģisko konfesiju palīdzību.

2. Galvenās problēmas darba devējiem, pieņemot darbā bijušos ieslodzītos.

Ja par 100% pieņemam visus aptaujātos darba devējus, tad varam secināt, ka Kurzemē pašlaik savā uzņēmumā bijušos ieslodzītos nodarbina katrs ceturtais no viņiem.

Pozitīva pieredze darbā ar bijušajiem ieslodzītajiem ir 10% uzņēmēju, drīzāk pozitīva nekā negatīva – 48%, bet kā negatīvu to raksturo 31% darba devēju.

Pētījumā konstatēts, ka ¼ daļa aptaujāto darba devēju uzskata, ka valsts un pašvaldība nesniedz pietiekamu atbalstu sociālo problēmu risināšanā bijušajiem ieslodzītajiem – nenodrošina ar pienācīgu dzīvesvietu, piemērotiem izglītības ieguves apstākļiem, nemāca bijušiem ieslodzītiem sociālās un komunikāciju prasmes.

Pastāv arī citas problēmas:

- *darba devējs nav motivēts pieņemt darbā cilvēku ar iepriekšēju sodāmību. To atzīst ¼ daļa uzņēmēju, bet, neskatoties uz to, tomēr dod iespēju strādāt;*
- *uzņēmums nesaņem papildus atlīdzību no valsts par bijušo ieslodzīto nodarbinātību;*
- *pietiekamā daudzumā nav nodrošinātas subsidētas darba vietas;*
- *nav paredzēti nodokļu atvieglojumi uzņēmumam;*
- *nav nodrošināta atbilstoša darbinieku bezmaksas pārkvalifikācija uzņēmuma vajadzībām;*
- *nav darba inventāra apdrošināšanas iespēju.*

Neskatoties uz iepriekš minēto, darba devēji uzskata, ka bijušajiem ieslodzītajiem jādod iespēja sevi pierādīt un atgriezties dzīvē sabiedrībā.

Ļoti nozīmīga ir **darba kolēģu** attieksme pret bijušiem ieslodzītajiem. Ja par 100% pieņem visus aptaujātos darba kolēģus, tad pašlaik Kurzemē ar bijušajiem ieslodzītajiem kopā strādā katrs desmitais darbinieks.

Kopējo darbu pozitīvi novērtējuši 93% aptaujāto, tikai 7% darba kolēģu pieredze bijusi drīzāk negatīva kā pozitīva. Viņu vērtējums tikai nedaudz atšķiras no darba devēju aptaujā paustā.

Kopumā pētījums atklāj šādas galvenās problēmas:

- nav vienotas koordinētas sadarbības starp valsts un pašvaldību institūcijām, NVO, dažādām biedrībām u.c. bijušo ieslodzīto problēmu apzināšanā un risināšanā;
- sociālie dienesti nesniedz efektīvu pirmo sociālo palīdzību pēc atbrīvošanās no ieslodzījuma vietām;
- nav sakārtota likumdošana, lai būtu labvēlīgi nosacījumi darba devējiem, lai viņi būtu ieinteresēti pieņemt darbā bijušos ieslodzītos;
- sabiedrībai nav pietiekamas izpratnes un atbalsta.

IESPĒJAMIE RISINĀJUMI

Personām, kas bijušas sodītas ar brīvības atņemšanu, ir nepieciešams veltīt maksimāli daudz uzmanības, jo bieži vien ieslodzījums veicinājis ģimenes saišu pārrāvumu vai arī ģimenes vispār nav. Tādēļ ir svarīgi, lai pēc atbrīvošanās no ieslodzījuma vietām katrā pašvaldībā būtu noteikta atbalsta persona, kas spētu uzklaut un palīdzēt risināt šo cilvēku problēmas. Ārvalstīs, piem., Zviedrijā sagatavo ģimenes, kuras uzņem bijušos ieslodzītos uz laiku, lai viņi apgūtu sociālās prasmes.

Lai cilvēks neizdarītu atkārtotus likumpārkāpumus, liela loma ir atbalsta personas autoritātei un kontakta nodibināšanai ar empātisko atbalstu. Sociālajam darbiniekam materiālā palīdzība ir jāatzīst kā resurss, nevis jākoncentrējas tikai uz to. Zināmā mērā materiālās palīdzības sniegšanai ir jābūt kā „pievilināšanas metodei”, lai sociālais darbinieks spētu identificēt problēmas un risināt tās. Liela uzmanība, strādājot ar personām, kuras atgriezušās no ieslodzījuma vietām, ir jāpievērš viņu psiholoģiskajam stāvoklim.

Sociālajam darbiniekam jāstrādā komandā ar citiem profesionāļiem (probācijas darbiniekiem, psihologiem, ģimenes ārstiem utt.). Darbā ar bijušajiem ieslodzītajiem jāņem vērā jebkuras personas sociālās vajadzības, tas ir:

- pajumte,
- ēdiens,
- iztikas līdzekļi,
- algots darbs,
- izglītības iespējas,

- audzināšanas iespējas,
- aprūpes un rehabilitācijas pasākumi,
- funkcionālas attiecības.

Zinot šīs vajadzības, sociālais darbinieks var plānot savas darbības uzdevumus ar personām, kuras atgriezušās no ieslodzījuma vietām. Un tie būtu:

- izveidot sadarbības plānu katram no ieslodzījuma atbrīvotajam, izvērtējot viņa problēmas, vajadzības, esošos un pieejamos resursus, kā arī iespējamus risinājumu variantus;
- nepieciešamības gadījumā nodrošināt ar naktsmājām (grupu dzīvoklis, patversme), sezonas apģērbu, siltām pusdienām, iespēju veikt personīgo higiēnu un izmazgāt veļu;
- aizstāvēt personu, kuras atgriezušās no ieslodzījuma vietām, intereses valsts un pašvaldību institūcijās dokumentu kārtošanas, dzīvojamās platības, sociālo garantiju un pabalstu, darba, izglītības u. c. jautājumos;
- īstenot sociālo rehabilitāciju un veiksmīgāku iekļaušanos sabiedrībā sadarbībā ar Valsts probācijas dienestu, NVO, reliģiskām organizācijām;
- veicināt, profesionālo izaugsmi un nodarbinātību, sadarbojoties ar VNA, izglītības iestādēm un vietējiem uzņēmējiem;
- iesaistīt programmās, lai apgūtu un attīstītu dažādas sociālās prasmes un iemaņas lēmumu pieņemšanā, problēmu risināšanā, kritiskā domāšanā, komunikācijā, empātijā, stresa vadīšanā, kas sekmētu viņu sociālo iekļaušanos sabiedrībā, kā arī attiecību atjaunošanu ar ģimenes locekļiem, draugiem un citiem cilvēkiem;
- sniegt sociāla, psiholoģiska un garīga rakstura atbalstu un palīdzību personām, kuras nonākušas alkohola vai narkotiku atkarībā, organizēt ārstēšanās un rehabilitācijas procesus;
- organizēt personu, kuras atgriezušās no ieslodzījuma vietām, problēmu risināšanu atbalsta, pašpalīdzības un citās grupās;
- organizēt saturīgu brīvā laika pavadīšanu (ekskursijas, pārgājieni, talkas, nometnes, sporta nodarbes u.c.), balstoties uz piedzīvojumu terapijas darba metodēm, kā arī iesaistīt kultūras pasākumos, sadarbībā ar NVO, reliģiskām organizācijām.

Sociālais darbs ar sodu izcietušu personu nav iedomājams bez veiksmīgas sociālā/probācijas darbinieka profesionālas sadarbības ar tiem cilvēkiem, kas

iesaistīti problēmu risināšanā. Viņiem ir jāņem vērā klienta vēlmes un vajadzības:

- tikt uztvertam kā indivīdam;
- izteikt savas sajūtas;
- saņemt saprotošu atbildes reakciju;
- tikt pieņemtam kā vērtībai;
- netikt nosodītam, tiesātam;
- izdarīt patstāvīgu izvēli un pieņemt lēmumu;
- sagaidīt informācijas konfidencialitāti.

Ja sociālais/probācijas darbinieks būs iejūtīgs un saprotoši reaģēs uz klienta vajadzībām, tad klients savukārt, apzinoties darbinieka iejūtību un izpratni, arī no savas puses veicinās attiecību veidošanos un nostabilizēšanos viņu starpā, kas tuvinās abus mērķa sasniegšanai.

Pielietojamās metodes darbā ar personām, kuras atgriezušās no ieslodzījuma vietām:

1. Problēmas identificēšanai

- *Ekokarte* - lai veiktu klienta dzīves telpas shematizētu atspoguļojumu;
- *Genogramma* – lai uzskatāmi atspoguļotu ģimenes attiecības;
- *Ģimenes karte* – lai noteiktu attiecību kvalitāti ģimenē;
- *Aptauja* – lai iegūtu priekšstatu par aptaujājamā viedokli un uzskatiem kādā noteiktā jautājumā;
- *Kultūrgramma* – lai aplūkotu etniski individuālus klientus.

2. Iejaušanās, novērtēšanas metodes

- *Sociālā tīklojuma karte* – lai noskaidrotu klientam sniegto atbalstu, kuru viņam dod sociālais tīklojums (personas, institūcijas u. c.);
- *Novērošana* – lai iegūtu informāciju nepastarpinātā veidā, uztverot un reģistrējot faktorus, kas iespaido klientu;
- *Pētniecība* – lai novērtētu iejaušanās ietekmi uz klientu.

3. Problēmas risināšanas metodes

- *Sociālā gadījuma apspriede* – lai procesā iesaistīto profesionāļu starpā apspriestu klienta problēmas, mērķus, iejaušanās veidu un prognozes;
- *Konsultācija* – ieteikumu vai padomu došana;
- *Pārrunas* – process, kad tiek palīdzēts savstarpējā opozīcijā esošiem klientiem uzlabot komunikāciju;
- *Loģiska diskusija* – lai izglītotu klientu ar mērķi uzlabot viņa pieeju resursiem un to efektīvākai izmantošanai;
- *Dokumentu analīze* – lai analizētu jau esošus datus par klientu, kā arī viņu komunikācijas veidu, rakstītisko, vārdisko u. tml.

- *Intervija* – saruna starp divām vai vairākām personām;
- *Sociālā gadījuma apraksts* – lai dokumentētu informāciju par klientu un viņa situāciju;
- *Lomu spēles* – lai izspēlētu kādu sižetu, kurā lomas un darbība tiek ņemtas no reālās dzīves;
- *Modulēšana* – lai konstruētu problēmu risināšanas iedomāto modeli; piemēru rādīšana, lai veicinātu vēlamās uzvedības mācīšanos un pielietošanu;
- *Konflikta veicināšana* – lai demonstrētu uzskatu un pretrunu dažādību, lai grupu (ģimenes) dalībnieki iesaistītos diskusijā un konfrontācijā;
- *Ierobežojumu noteikšana* – lai mudinātu klientu kontrolēt savus impulsus;
- *Pārlicināšana* – ietekmēšana, ar kuras palīdzību tiek veidots klienta problēmas risināšanai racionāls pamats;
- *Veicināšana* – lai stimulētu klienta atbalsta sistēmas un palīdzētu attīstīt jaunas;
- *Vēdināšana* – lai problēmsituācijā klients varētu izteikt savas emocijas.
- *Novērtēšana* – lai novērtētu sociālo gadījumu un izvirzītu tālākos mērķus.

Ierīkšminētās metodes tiek izmantotas pēc sociālā/probācijas darbinieka iespējām, kā arī atkarībā no katra individuālā gadījuma.

Sociālajiem/probācijas darbiniekiem, strādājot ar personām, kuras atgriezušās no ieslodzījuma vietām, būtu jāņem vērā arī galvenās problēmas, kas varētu ierobežot darbu ar klientu:

- grūtības nodibināt kontaktu, klienta neuzticēšanās;
- nepatiesa informācijas sniegšana, melošana;
- bailes no izmaiņām;
- motivācijas trūkums;
- neticība klienta spējām un neieinteresētība strādāt viņa labā;
- citu profesionāļu nekompetence, risinot noteiktas problēmas;
- informācijas aprites problēmas (netiek sniegta pilnīga informācija u. tml.);
- citu institūciju darbinieku atšķirīgais viedoklis par situāciju un tās risināšanas iespējām;
- informācijas konfidencialitātes nodrošināšana;
- nepietiekami vajadzīgie resursi.

Piemērs. Sociālajā dienestā ierodas klients Jānis, kurš tikko atgriezies no ieslodzījuma vietas, kur pavadījis 8 gadus. Jānim nav pastāvīgas dzīves vietas, bet pagaidām viņš var dzīvot pie mātes, kura ir pensionāre un mitinās vienistabas dzīvoklī. Pilsētā, kuras sociālajā dienestā ieradies Jānis, nav brīva dzīvojamā fonda, tādēļ nodrošināt viņu ar dzīvokli pagaidām nav iespējams. Turklāt viņam ir problēmas ar alkoholisko dzērienu un medikamentu lietošanu. Vienīgais Jāņa iztikas līdzeklis ir sociālais pabalsts desmit lati, kas izsniegts sociālajā dienestā. Jānis sūdzas arī par sliktu veselības stāvokli. Darba iemaņas ir zudušas, un par nodarbinātību pagaidām klients nevēlas diskutēt, jo, pēc viņa vārdiem, „vēlas atpūsties”.

Sociālā darbinieka rīcība

1. Pirmā saruna notiek sociālā darbinieka kabinetā. Saskarsmē būtu vēlams, lai sarunas dalībnieku starpā neatrastos galds vai kāda cita mēbele.

2. Iepazīšanās.

3. Ieklausīšanās Jāņa stāstījumā, uzzinot viņa problēmas, pamatvajadzības.

Ieteikums darīt to pacietīgi, nepārtraucot klientu, lai nezaudētu sarunas mērķtiecību. Sociālajam darbiniekam jācenšas izprast, ko cilvēks ar teikto domā. Jāmēģina iejusties Jāņa situācijā. Tas nenozīmē, ka darbiniekam ir jāpiekrīt visam, ko saka klients. Jāmēģina izvairīties no nevajadzīgiem konfliktiem, ja klients ir nervozs un agresīvs. Sociālajam darbiniekam jāierobežo sava personīgā pieredze, pārliecība un aizspriedumi, kā arī jākoncentrējas uz teikto, nevis uz klientu kā personību. Jāvēro neverbālos vēstījumus, kuri pasaka par cilvēku daudz vairāk.

4. Piedāvājums Jānim noslēgt sadarbības līgumu, kas sociālajā dienestā varētu būt GMI (garantētais iztikas minimums – Ls 24.00 mēnesī), kuru noslēdzot klientam jāpilda līdzdarbības pienākumi. Jānim tie varētu būt sekojoši:

- reģistrēties Valsts nodarbinātības aģentūrā kā bezdarbniekam;
- nepieciešamības gadījumā nokārtot pasi un nodokļu grāmatiņu;
- reģistrēties dzīvokļu rindā;
- apmeklēt narkologu;
- pieteikties un veikt izmeklējumus pie ģimenes ārsta;
- reģistrēties Valsts probācijas dienestā un noslēgt vienošanos par postpenitenciārās palīdzības sniegšanu;
- ja ir iespēja, tad iesaistīt Jāni atbalsta grupā;
- ja nepieciešams, iesaistīt uzvedības korekcijas programmā;
- nepieciešamības gadījumā kopā ar klientu un Valsts probācijas dienesta amatpersonu lemt par iespēju doties uz Sociālās rehabilitācijas centru vai ārstēties Valsts narkoloģijas aģentūrā.

Ja klients ierodas vispirms Valsts probācijas dienestā, tad rīcība ir identiska, izņemot pabalsta piešķiršanu.

Sociālajam/probācijas darbiniekam vajadzētu noteikt Jānim konkrētu nākošās tikšanās laiku. Sākumā vēlams biežāk, lai būtu iespēja labāk pārraudzīt situāciju, kā arī lai Jānim būtu intensīvāka saskarsme ar atbalstošajām institūcijām. Visi resursi jāizmanto, lai klientu motivētu darba iemaņu apgūšanai un domāšanas kļūdu novēršanai, kas kavē iekļauties darba tirgū.

Sociālajam/probācijas darbiniekam jābūt plašai informācijai par valsts, pašvaldības un nevalstiskajām organizācijām, kurās cilvēki, kuri atgriezušies no ieslodzījuma vietām, var meklēt palīdzību un atbalstu.

Sociālajam/probācijas darbiniekam, izvērtējot situāciju, jālemj par starpprofesionāļu komandas izveidošanu, kuras sastāvā varētu būt sociālais darbinieks, probācijas dienesta darbinieks, narkologs, VNA darbinieks, ģimenes ārsts u. c.

NOBEIGUMS

Notiekot ekonomikas pārejai no plānveida uz brīvā tirgus apstākļiem, daļai iedzīvotāju ir problēmas iekļauties darba tirgū. Latvijā ir identificētas vairākas sociālās atstumtības riskam pakļautās iedzīvotāju grupas, kuras jau sastopas ar grūtībām šajā jomā. Viena no īpaši sociālās atstumtības riskam pakļautām iedzīvotāju grupām ir no ieslodzījuma vietām atbrīvotās personas, jo tām trūkst pieejamība dažādiem resursiem, tāpēc, atgriežoties no ieslodzījuma, šiem cilvēkiem ir nepieciešams atbalsts, lai piekļūtu sekojošiem resursiem:

- dzīvojamai platībai;
- darbam un darbā iekārtošanās pakalpojumiem;
- pārkvalifikācijai, izglītības un tālākizglītības iespējām;
- sociālai palīdzībai;
- psiholoģiskai palīdzībai;
- veselības aprūpei (īpaši hronisko saslimšanu gadījumos);
- informācijai par valsts, pašvaldību iestāžu un nevalstisko organizāciju sniegto palīdzību.

Nepieciešama arī sabiedrības izglītošana jautājumos, kas saistīti ar to cilvēku situāciju, kas atbrīvotas no ieslodzījuma, lai mazinātu aizspriedumus, kuru

rezultātā rodas negatīva attieksme. Bijušo ieslodzīto draugu un tuvinieku izturēšanās ir ievērojami pozitīvāka nekā sabiedrībai kopumā.

No ieslodzījuma atbrīvoto vidū ir daudzi bezdarbnieki, liela daļa no viņiem ilgstoši ir bez darba, ir arī tādi, kuri veic tikai gadījuma darbus. Tādēļ svarīgi viņus motivēt pārkvalificēties un apzināties savas tiesības.

Viņu darba kolēģi par nepieciešamām uzskata tādas īpašības kā uzticamība, draudzīgums un vēlme mācīties, apgūt jauno. Darba devēji par svarīgu atzīst arī šo cilvēku profesionalitāti darbā – sagatavotību, priekšzināšanas. Savukārt paši bijušie ieslodzītie par nozīmīgu uzskata labu veselību. Gan darba devēji, gan atbrīvotās personas uzskata, ka galvenās nepieciešamās prasmes un iemaņas, lai bijušo ieslodzīto varētu pieņemt darbā, ir:

- iegūta pamata un vidējā izglītība;
- iepriekšēja darba pieredze profesijā vai specialitātē;
- apgūta atbilstoša profesija vai specialitāte.

Lai bijušie ieslodzītie varētu sekmīgi strādāt, darba devēji, darba kolēģi un paši no ieslodzījuma atbrīvotie ir atzinuši, ka ir nepieciešams:

- uzticēties bijušajam ieslodzītajam kā cilvēkam un darbiniekam;
- pozitīva attieksme no darba devēja un kolēģu puses;
- piesaiste konkrētam darbiniekam, kurš apmācītu un sniegtu nepieciešamo atbalstu.

Bijušie ieslodzītie salīdzinoši vairāk sagaida pozitīvu attieksmi no darba devēja, kā to uzskata darba kolēģi vai paši darba devēji.

Biežāk sastopamās profesijas no ieslodzījuma vietām atbrīvoto personu vidū ir:

- celtnieks;
- mūrnieks;
- atslēdznieks;
- metinātājs;
- autoatslēdznieks;
- elektriķis;
- elektromontieris;
- galdnieks;
- autovadītājs;
- kokapstrādes strādnieks;
- mežstrādnieks.

Šīs ir profesijas kas pieprasītas darba tirgū. Tādēļ liela loma sociālajiem/probācijas darbiniekiem ir motivācijas programmas izstrādē un realizēšanā, lai bijušiem ieslodzītajiem rastos interese par darbu un sociālo iemaņu apgūšanu.

Psiholoģiskās palīdzības sniegšanai no ieslodzījuma vietām atbrīvotām personām varētu tikt izveidots:

- psiholoģiskā atbalsta dienests;
- uzticības tālrunis.

Visa šo kopkomponentu vienotība izpildē veicinās lielāku sabiedrības drošību un atvieglos darbu pašvaldību un valsts dienestiem.

RECENZĪJA

Par pētījumu „Ieteikumi nodarbinātības veicināšanai no ieslodzījuma vietām atbrīvotām personām Kurzemes plānošanas reģionā”.

Projekta ietvaros veiktais pētījums par problēmām, kuras ir aktuālas cilvēkiem, atgriežoties no ieslodzījuma vietām Kurzemes plānošanas reģionā, ir visai aktuāls situācijas noskaidrošanā un rekomendāciju izstrādē augstākminētajā problemātikā. Pētījumam piemīt inovatīvs raksturs, jo līdz šim problēma ir maz izziņāta saistībā ar vadlīniju izstrādi darbiniekiem, kuru pienākumos ietilpst palīdzības sniegšana personām, kuras izcietušas brīvības atņemšanas sodu un sastopas ar reālām un bieži vien nepārvaramām grūtībām sociālajā reintegrācijā, kas savukārt noved šīs personas pie recidīva un atgriešanās ieslodzījuma iestādē.

Pētījums tika fokusēts uz nozīmīgākajām sociālajām problēmām, atbilstoši tām tika izstrādātas anketas bijušajiem ieslodzītajiem, darba devējiem, darba kolēģiem. Pētījuma rezultātā iegūtie dati vieš optimistiskas cerības par zināmu darba devēju un darba kolēģu izpratni par bijušo ieslodzīto problēmjaudājumiem un pretimnākšanu palīdzības sniegšanā. Kopumā tas liecina par zināmām konsekvencēm pilsoniskās sabiedrības tapšanā Latvijā. Atšķirīgs situācijas vērtējums, kas radies, apkopojot bijušo ieslodzīto anketas, kārtējo reizi apstiprina teorētiskās atziņas par ieslodzījuma kaitīgajām sekām, kas noved pie ieslodzīto personības deformācijas un desocializācijas.

Pētījums var kalpot praktisko uzdevumu veikšanai Valsts probācijas dienesta struktūrvienībās, pašvaldību sociālajos dienestos, nevalstiskajās

organizācijās, kas sniedz jebkura veida atbalstu sodu izcietušajām personām. Turklāt pētījums var tikt izmantots sadarbības veicināšanā ar potenciālajiem darba devējiem.

Vis-a-vis (lat. val.viens otram pretī) šo jautājumu risināšanā citos Latvijas reģionos pieņēmuma līmenī var apgalvot, ka situācija visur ir diezgan līdzīga, līdz ar to arī risinājuma algoritms varētu izrādīties diezgan līdzīgs tam, kāds tas ir Kurzemes reģionā. Iespējams, ka Vidzemē un Latgalē situācija var izrādīties vēl smagāka, ņemot vērā augstāku bezdarba līmeni un cilvēku atsvešinātību no atbalsta sniegšanas līdzcilvēkiem, t.sk., bijušajiem ieslodzītajiem.

Recenzents uzskata, ka pētījums atbilst izvirzītajām prasībām, pētījuma mērķis ir sasniegts, pētījuma rezultātiem un secinājumiem ir paliekoša nozīme Valsts probācijas dienesta struktūrvienību, pašvaldību sociālo dienestu darbībā.

Recenzents iesaka ar pētījuma rezultātiem iepazīstināt visas Valsts probācijas dienesta struktūrvienības.

Recenzents: Latvijas Policijas akadēmijas asociētais profesors,

Dr.iur.V.Zahars

IZMANTOTĀ LITERATŪRA

1. Krastiņš I. Tiesību izpratne, funkcijas un normas. Rīga, 2000.
2. Karpova Ā. Personība, teorijas un to rādītāji. Rīga, Zvaigzne ABC, 1998.
3. Kriminoloģija. Nordik, 2004.g.
4. Labklājības ministrija. Nodarbinātība. www.lm.gov.lv.
5. Liepa B. Sociālo gadījumu vadīšanas problemātika. Attīstība, Rīga, 2001.
6. Mācību metodiskais līdzeklis „Sociālo gadījumu vadīšanas problemātika Sociālo pakalojumu sniegšanā ģimenēm.” SPDA Attīstība, Rīga, 2000.
7. Pētījums: Ieteikumi nodarbinātības veicināšanai no ieslodzījuma vietām atbrīvotām personām Kurzemes plānošanas reģionā. TNS Latvija, 2006.
8. Tautas attīstība. UNDP, Jumava, 2002.
9. Social work an Empowering profession. Kserokopija.

Valsts probācijas dienesta struktūrvienību saraksts

Aizkraukle, Gaismas iela 14, LV-5101, tālr. 5133625

Alūksne, Lielā ezera iela 6, LV-4301, tālr. 4307206

Balvi, Partizānu iela 6, LV-4501, tālr. 4507234

Bauska, Rīgas iela 5, LV-3901, tālr. 3924397

Cēsis, Palasta iela 19, LV-4101, tālr. 4127751

Daugavpils, Teātra iela 8, LV-5401, tālr. 5424463

Dobele, Brīvības iela 10A, LV-3701, tālr. 3781457

Gulbenes rajons, Brīvības iela 99B, Beļavas pag., LV-4409, tālr. 4473666

Jēkabpils, Vienības iela 7, LV-5201, tālr. 5207120

Jelgava, Dobeles iela 62A, LV-3001, tālr. 3084926

Jūrmala, Jomas iela 85, LV-2015, tālr. 7754399

Krāslava, Rēzeknes iela 33A, LV-5601, tālr. 5681741

Kuldīga, Liepājas iela 5, LV-3301, tālr. 3350422

Liepāja, Klaipēdas iela 19/21, LV-3401, tālr. 3489174

Limbaži, Jūras iela 27, LV-4001, tālr. 4023973

Ludza, Raiņa iela 16 – 46. kab., LV-5701, tālr. 5707325

Madona, Saules iela 17, LV-4801, tālr. 4807360

Ogre, Meža prospekts 9, LV-5001, tālr. 5035710

Preiļi, Talsu iela 2A, LV-5301, tālr. 5307431

Rēzekne, Atbrīvošanas aleja 93A, LV-4601, tālr. 4621195

Rīga, Dzirnavu iela 91, LV-1011, tālr. 7021153

Rīgas rajons

Sigulda, Gāles iela 27, LV-2150,
tālr. 7800308

Salaspils, Rīgas iela 30a,
LV-2121, tālr. 7943004

Olaine, Kūdras iela 27, LV-2114,
tālr. 7967350

Saldus, Dzirnavu iela 1, LV-3801, tālr. 3825040

Talsi, Lielā iela 18, LV-3201, tālr. 3237748

Tukums, Pils iela 14, LV-3101, tālr. 3124773

Valka, Rūjienas iela 3D, LV-4701, tālr. 4725701

Valmiera, Meža iela 7, LV-4201, tālr. 4233405

Ventspils, Atpūtas iela 16, LV-3601, tālr. 3629590

Rokasgrāmatu līdzfinansē Eiropas Savienība

Par izdevuma saturu atbild izdevējs:

Valsts probācijas dienests

Dzirnavu iela 91, Rīga, LV-1011, Latvija

Tālr. 7021138* Fakss 7021139*www.probacija.lv